

REFERENCES

- Baldwin, S., Godfrey, C., and Propper, C. *Quality of Life Perspectives and Policies*. London; New York: Routledge, 2002.
- "Eurostat, 2013: Quality of life indicators - governance and basic rights" http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators_-_governance_and_basic_rights
- Haworth, J. T. "Life, Work, Leisure and Enjoyment: The Role of Social Institutions". *Leisure Studies Association News Letter*, no. 88 (2011): 72-80.
- Heiets, V. M. "Pro iednist i superechnosti u rozvytku suspilstva, derzhavy ta ekonomiky" [Unity and contradictions in the development of society, state and economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10 (2012): 4-22.
- Nussbaum, M. *The Quality of Life*. New York: Clarendon Press, 1993.
- Rodriguez-Pose, A., and Maslouskaite, K. "Can Policy Make Us Happier? Individual characteristics, socioeconomic factors, and

life satisfaction in Central and Eastern Europe". *Bruges European Economic Research Papers*, no. 22 (2011): 40-.

Soysa, I., and Jutting, J. *Informal institutions and Development – what do we know and what can we do?*: OECD Development centre international seminar, 2006.

Tarascenko, I. I. "Doslidzhennia teorii instytutsionalizmu v upravlinni ekonomichnymy ta suspilnymy instytutamy" [Research institutionalism theory in the management of economic and social institutions]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 11-12 (2014): 11-14.

Vorobienko, P. P. "Na puti k ekonomike budushchego obshchestva" [On the way to the economy of the future society]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 1-2 (1) (2015): 3-6.

Yaremko, O. L. "Formuvannya instytutiv rozvytku v ekonomitsi Ukrainy: alternatyvy ta ryzyky" [Formation institutes of Ukraine's economy: alternatives and risks]. *Vcheni zapysky Kharkivskoho humanitarnoho universytetu «Narodna ukrainska akademiia»*, vol. 19 (2013): 249-267.

УДК 005.336:332.146:339.9

ОБҐРУНТУВАННЯ БАЗИСУ ПОНЬЯТЬ СУЧАСНОЇ ЗМІСТОВНОЇ СУТІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

© 2015 БАРАННИК І. О.

УДК 005.336:332.146:339.9

Баранник І. О. Обґрунтування базису понять сучасної змістовної суті експортно-імпортного потенціалу підприємства

У статті уточнено значення експортно-імпортного потенціалу в системі загального потенціалу підприємства. Викладено аналіз сучасних наукових підходів провідних фахівців до змістовної суті потенціалу підприємства та експортно-імпортного потенціалу підприємства. Розгляд експортно-імпортного потенціалу на методологічному рівні передбачає виділення його структури, елементів, складових, властивостей, процесів, факторів впливу. Згідно з таким методологічним складом запропоновано систему означень базисних понять щодо змістовної суті експортно-імпортного потенціалу. Обґрунтовано змістовну модель експортно-імпортного потенціалу підприємства в сучасних умовах. Базис понять змістовної суті експортно-імпортного потенціалу та його змістовна модель складають адекватну основу для розроблення його об'єктивної оцінки та проведення аналізу.

Ключові слова: експортно-імпортний потенціал підприємства, змістовна суть, базис понять, змістовна модель.

Рис.: 1. **Бібл.:** 19.

Баранник Ігор Олексійович – аспірант, кафедра менеджменту і бізнесу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: barannik@ukr.net

УДК 005.336:332.146:339.9

Баранник И. А. Обоснование базиса понятий современной содержательной сути экспортно-импортного потенциала предприятия

В статье уточнено значение экспортно-импортного потенциала в системе общего потенциала предприятия. Изложен анализ современных научных подходов ведущих специалистов к содержательной сути потенциала предприятия и экспортно-импортного потенциала предприятия. Рассмотрение экспортно-импортного потенциала на методологическом уровне предусматривает выделение его структуры, элементов, составляющих, свойств, процессов, факторов влияния. В соответствии с таким методологическим составом предложена система определений базисных понятий по содержательной сути экспортно-импортного потенциала предприятия. Обоснована содержательная модель экспортно-импортного потенциала предприятия в современных условиях. Базис понятий содержательной сути экспортно-импортного потенциала и его содержательная модель составляют адекватную основу для разработки его объективной оценки и проведения анализа.

Ключевые слова: экспортно-импортный потенциал предприятия, содержательная суть, базис понятий, содержательная модель.

Рис.: 1. **Библ.:** 19.

Баранник Игорь Алексеевич – аспирант, кафедра менеджмента и бизнеса, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: barannik@ukr.net

UDC 005.336:332.146:339.9

Barannik I. O. Substantiating the Base of Concepts of the Current Content-Related Essence of Export-Import Potential of Enterprise

The article clarifies the value of export-import potential in the system of common potential of enterprise. An analysis of current scientific approaches, used by leading specialists, to the content-related essence of potential of enterprise as well as of the export-import potential of enterprise is expounded. A consideration of export-import potential at methodological level includes allocating its structure, elements, properties, processes, factors of influence. In accordance with the above methodological content, a system of basic concepts definitions for the content-related essence of export-import potential of enterprise has been proposed. A content-related model of export-import potential of enterprise under current conditions has been substantiated. The base of concepts of the content-related essence of export-import potential and its content-related model constitute an adequate foundation for formulating its objective assessment as well as conducting analysis.

Key words: import and export potential of enterprise, content-related essence, base of concepts, content-related model.

Рис.: 1. **Bibl.:** 19.

Barannik Ihor O. – Postgraduate Student, Department of Management and Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic (pr. Nauky, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: barannik@ukr.net

Зростаюча складність управління діяльністю промислових підприємств пояснюється інтенсивним впливом зовнішніх політичних, економічних і соціальних процесів, що відбуваються як в Україні, так і у світі. У сучасних умовах промислове підприємство спроможне ефективно функціонувати та розвиватися, займати гідну позицію на зовнішніх та внутрішніх ринках, якщо воно має достатній експортно-імпорتنний потенціал. Формування, використання та розвиток експортно-імпортного потенціалу підприємства залежить від об'єктивної оцінки його рівня. У свою чергу, саме науково обґрунтоване розуміння змістовної сутності самого поняття експортно-імпортного потенціалу, відображення її в структурній моделі обумовлює об'єктивність оцінки.

У сучасних умовах теоретичні засади управління експортно-імпортним потенціалом підприємств продовжують формуватися та вдосконалюватися. Проблеми експортного та імпортного потенціалів підприємств та управління ними освітлювалися в працях Піддубної А. І. [11], Мельник Т. [12], Стеченко Д. М. [16], Скорнякової І. В. [17] та інших. Наразі відсутня однотайність серед учених і практиків щодо самого визначення поняття експортно-імпортного потенціалу підприємства.

Для того, щоб з наукової точки зору сформулювати визначення експортно-імпортного потенціалу підприємства, спочатку розглянемо, як визначали потенціал науковці, практики в різних сферах діяльності людини. Згідно з енциклопедією «потенціал» (лат. *potentia*) – це сила, спроможність, прихована можливість, яка проявляється за відомих умов. Іншими словами, це джерела, можливості, засоби, які можуть бути задіяні, використані для вирішення якої-небудь задачі, досягнення означеної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави в означеній області [1, с. 1046]. Фізики потенціал визначають як поняття, що характеризує широкий клас фізичних силових полів (електричних, гравітаційних та інших) і взагалі поля фізичних величин, які представляються векторами. У загальному випадку потенціал векторного поля – це така скалярна функція, що є його градієнтом, який показує напрям найшвидшого змінення даного поля [1, с. 1047]. У діяльності людини потенціал завжди пов'язують з можливостями та їх використанням, при цьому можливість передбачає, що явище існує, діє, але набуло досконалої форми за існуючих умов та не отримало повного втілення. Звідси слідує, що потенціал – це існуюча можливість об'єкта, яка процесно втілюється в реальність і набуває відповідної форми згідно з умовами його втілення і виражається в результатах реалізації існуючих можливостей. Учені відмічають, що процес реалізації можливості супроводжується появою нових можливостей, це і є розвиток. У свою чергу, розвиток визначається як процес, що відбувається відповідно до означених закономірностей та описує змінення речей і явищ як чергування один за одним різних форм та станів [2]. Таким чином, за онтологічним розглядом визначення потенціалу об'єкта потребує врахування існуючих можливостей, що має сам об'єкт як форма дійсності, та його властивості, що реалізуються в процесі дії або взаємодії з навколишнім світом, і врахування умов дії та взаємодії, які обумовлюють рівень реалізації можливо-

стей. Аналіз потенціалу об'єкта передбачає розділення можливостей, які створюються, як системи елементів, їх властивостей, що мають реальні тенденції прояву в дії в умовах навколишнього середовища.

В економіко-математичному словнику економічний потенціал визначається як узагальнена здатність економічної системи виробляти продукцію, вирішувати інші завдання економічного і соціального розвитку. Ця спроможність визначається станом, розмірами і динамічністю виробництва, його інфраструктури, наявністю резервів, обсягами природних ресурсів та іншими елементами національного багатства, культурно-технічним рівнем і мобільністю кадрів [2, с. 621]. Вважається, що неповнота використання економічного потенціалу, тобто розрив між потенціальною і фактичною ефективністю економічної системи, свідчить про наявність гальмуючих факторів. Потенціал – це свого роду тертя, але, будучи лише здатністю, він не може адекватно вимірюватися тими чи іншими вартісними одиницями. Непрямим свідченням про ступінь використання економічного потенціалу може бути статистика збитків в економіці, а також порівняння між країнами рівня продуктивності праці, ефективності використання наукових та інженерних кадрів, динаміки матеріалоемності, енергоемності, рівня використання основних фондів.

Відомо, що одним із перших серед науковців поняття потенціалу в економіці (а це був виробничий потенціал) використав Анчишкін А. І., маючи на увазі сукупність ресурсів, як в є факторами у процесі виробництва [3]. Такої ж точки зору дотримується і Шершньова З. Є., яка також вважає, що виробничий потенціал виражає сукупність ресурсів виробництва, які мають кількісні та якісні параметри і визначають максимальні можливості суспільства щодо виробництва матеріальних благ [4]. Клейнер Г. Б. потенціал підприємства визначає як сукупність ресурсів і можливостей підприємства, що визначають перспективи його діяльності при тих чи інших сценарних варіантах зовнішніх умов, і представляє собою взаємозв'язану сукупність техніко-технологічного, майново-фінансового, товарно- і ресурсно-ринкового, науково-дослідного та інших видів потенціалу [5]. Іщук С. О. виробничий потенціал розглядає як складну, організовану, динамічну систему, яка складається з багатьох елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії та виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості і в терміни, визначені ринком [6]. Науковці Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. виробничий потенціал зводять до наявних і прихованих можливостей підприємства в залученні та використанні факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг) [7]. Посилкіна О. В. потенціал підприємства визначає як сукупність ресурсів, що забезпечують його можливості здійснювати в майбутньому виробництво товарів і послуг, одержувати доходи і прибуток. При цьому вона виділяє в потенціалі підприємства виробничий, інноваційно-інвестиційний, трудовий, соціально-економічний потенціали [8].

Відомий в Україні фахівець з проблем управління потенціалом підприємства Отенко І. П. пропонує виокремлювати в потенціалі суб'єктну (здатності) та об'єктну (можливості) складові, а також процеси, що їх об'єднують – пізнання, реалізації, розвиток [9, с. 11]. У потенціалі підприємства вона виокремлює в суб'єктній складовій здатність до управління та здатність до саморозвитку, а в об'єктній складовій – сукупність усіх видів ресурсів та організаційну структуру і функціональні сфери діяльності підприємства. Вчена вважає, що структура потенціала підприємства має включати ресурсний потенціал, організаційний та потенціал управління, а також потенціал зовнішнього середовища. Безпосередній елементний склад ресурсного потенціалу включає трудові та природні ресурси, засоби виробництва (основні та оборотні), грошові засоби та інформаційні ресурси. До ресурсного потенціалу відносять трудовий, технічний, технологічний, фінансовий та інформаційний. Визначальну роль відіграє трудовий потенціал, який представляється сукупністю фізичних і духовних здібностей людей, які беруть участь у процесі створення економічного продукту підприємства. Розвиток ресурсного потенціалу пов'язується з обмеженістю ресурсів, комплексністю, взаємодоповненням і взаємозамінненям, гнучкістю та мобільністю.

Ресурсний потенціал є системоутворюючим у структурі потенціала підприємства та об'єднує всі ресурси підприємства, які можуть бути використані в процесі виробництва матеріальних благ і послуг, при цьому ядро ресурсного потенціала національної економіки складають виробничі сили суспільства [10, с. 63].

В управлінні ресурсним потенціалом важливо підтримувати оптимальні обсяги кожного елемента та їх пропорції, рівень якості та відповідні тенденції розвитку кожного елемента потенціалу.

До організаційного потенціалу відносять сукупність можливостей функціональних видів діяльності, ступінь адекватності організаційної структури цілям підприємства, а також здібності, які визначаються соціально-психологічними особливостями індивідів, груп і колективів, які приймають рішення та беруть участь в організаційних процесах. Організаційний потенціал передбачає інтеграцію ресурсів та видів діяльності: виробничої, фінансово-інвестиційної, маркетингової, наукових досліджень та дослідних розробок. Для визначення організаційного потенціалу на підприємстві слід досліджувати всі характеристики організаційних процесів. Потенціал управління об'єднує можливості системи управління підприємства (джерела, ресурси, засоби та ін.) і спроможності індивідуального та соціально-психологічного характеру персоналу управління. Цей вид потенціалу обумовлює розвиток, відтворення та вдосконалення всього потенціалу підприємства та формує стратегічний потенціал. Вчені вважають, що потенціал управління обумовлюється персоніфікованим інтелектуальним капіталом, що представляється знаннями та кваліфікацією суб'єктів управління, виступає об'єктом управління й акумулює продукти інтелектуальної праці у вигляді нового знання та інформації [9]. Рівень потен-

ціалу управління на підприємстві обумовлюється методами управління, що використовуються. Саме способи впливу суб'єктів управління на колективи та окремих працівників для досягнення поставлених цілей є визначальними у процесах використання та розвитку інших видів потенціалів.

Отже, аналіз змістовної суті потенціалу підприємства та його структури показав, що розмежовуються такі підходи: *ресурсно-функціональний* та *результативний*. Перший підхід формують праці таких вчених: Анчишкіна А. І., Шершньової З. Є., Клейнера Г. Б., Посилкіної О. В.; другий – Іщука С. О., Федоніна О. С., Репіної І. М., Олексюка О. І. Ці підходи доповнюють один одного, але кожен окремо свідчить про звуженість розгляду потенціалу. На наш погляд, саме концепція Отенко І. П. щодо потенціалу підприємства вирізняється комплексністю та системністю розгляду.

Динамічні зміни, що відбуваються у світовій економіці, впливають на міжнародну економічну діяльність вітчизняних підприємств, а ефективність їх діяльності передбачає наявність відповідного експортно-імпортного потенціалу. Саме від рівня наявного експортно-імпортного потенціалу підприємства залежать його стійкість на зовнішніх і внутрішніх ринках, його конкурентна позиція та конкурентоспроможність і подальший розвиток.

Поняття експортно-імпортного потенціалу підприємства сформувалося в наукових концепціях не давно. Відомі фахівці з проблем зовнішньоекономічної діяльності, експортно-імпортної діяльності, управління ними на підприємстві визначають експортний та імпортний потенціал по-різному, наразі загальноприйнята дефініція експортно-імпортного потенціалу підприємства відсутня. Слід одразу сказати, що змістовна сутність експортно-імпортного потенціалу залежить від його об'єкта, тобто відрізняють експортно-імпортний потенціал країни, експортно-імпортний потенціал регіона, експортно-імпортний потенціал підприємства. Звичайно, експортно-імпортний потенціал підприємств є основою формування інших потенціалів. Виокремлюючи експортний потенціал підприємства, науковці підкреслюють здатності та можливості в його експортній діяльності, а відповідно: експортно-імпортний потенціал – в експортно-імпортній діяльності підприємства. Існує також в потенціал зовнішньоекономічної діяльності. Він, по-перше, включає як експортний, так і імпортний потенціал і передбачає участь у зовнішньоекономічних процесах, формування сумісних виробництв, які орієнтовані як на зовнішні, так і на внутрішні ринки, використання закордонних технологій, інтелектуальної власності та товарних знаків та ін.

Так, Піддубна Л. І. вважає, що експортний потенціал є системною властивістю, яка характеризує реальну можливість підприємства виконувати функцію продуцента зовнішнього ринку на основі здійснення експортної діяльності та її відповідного ресурсного забезпечення [11]. Чимало вчених, а саме: Мельник Т. М. [12], Волкодавова Е. В. [13], Бегма В. М., Мазуров Г. І. [14] експортний потенціал відносять до складу економічного

потенціалу підприємства. Так, Мельник Т. М. експортний потенціал досліджує як складову економічного потенціалу та як відображення можливостей економічної системи інтегруватися у світовий простір шляхом реалізації конкурентних переваг на цільових зовнішніх ринках [12]. Волкодавова Е. В. також відносить експортний потенціал до складу економічного потенціалу та вважає, що його організаційно-технічна структура підпорядковується місії та цілям підприємства з урахуванням дії чинників зовнішнього середовища та внутрішнього стану, забезпечує стабільні обсяги продажів на ринках далекого та близького зарубіжжя [13]. Бегма В. М., Мазуров Г. І. визначають експортний потенціал як здатність підприємства відтворювати свої конкурентні переваги на зовнішніх ринках [14].

Циганкова Т. М. розуміє експортний потенціал як максимальну спроможність підприємства за даного рівня розвитку техніко-економічної бази продукувати конкурентоспроможну продукцію на національній території та реалізувати її на світовому ринку [15]. Стеченко Д. М. пов'язує експортний потенціал з обсягом благ, які національна економіка може виробляти та реалізувати за своїми межами, а також її здатність відтворювати свої конкурентні переваги на світогосподарській арені [16]. Скорнякова І. В. експортний потенціал розглядає як здатність економічного суб'єкта виробляти конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію, яка може подолати існуючі експортні бар'єри та бути ефективно проданою за кордон [17]. Дубков С., Дадалко С., Фоменко Д. також вважають, що експортний потенціал відображає реальну або можливу здатність підприємства, яка визначається сукупністю його виробничого, фінансового, кадрового та ринкового потенціалів здійснювати під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів торговельну діяльність на зовнішніх ринках. При цьому вони виокремлюють обов'язкову наявність маркетингового потенціалу для здійснення торговельної діяльності та вироблення інноваційної продукції згідно з вимогами ринку [18, с. 31]. За думкою Маніна П. В., ключовим елементом експортного потенціалу є конкурентоспроможність продукції, яка дозволяє порівняти економічні та технічні характеристики товару з конкурентними. При цьому він до експортного потенціалу підприємства відносить максимальні можливості підприємства з просування, реалізації та обслуговування експортних товарів на зовнішніх ринках [19].

Наш погляд, найбільш науково обґрунтоване визначення експортного потенціалу надали Піддубна Л. І. та Шестакова О. Вони експортний потенціал визначають як конкретну, або особливу, форму економічного потенціалу підприємства, що відображає його структурні та функціональні особливості у сфері експортної діяльності підприємства та інтегровану сукупність залучених у сферу експортної діяльності активів підприємства, які забезпечують реалізацію його мети і життєздатність як продуцента зовнішнього ринку [11]. Науковці вважають, що експортний потенціал слід розглядати як системний ресурс експортної діяльності підприємства, який володіє властивостями зовнішньої ці-

лісності та внутрішнього різноманіття елементів і якому притаманні об'єктна (склад ресурсів), середовищна (інституційні умови) та процесна (формування, використання та відтворення) форми і фази існування та розвитку.

Таким чином, погляди вчених і практиків щодо експортно-імпортного потенціалу підприємства можна об'єднати в такі підходи: *структурний*, згідно з яким робиться акцент на дослідження його структури, та розгляд як складової всього потенціалу підприємства. Обмеженість даного підходу пояснюється зведенням до переліку елементів потенціалу без розгляду їх якості та використання. *Функціональний підхід* утворений поглядами тих вчених, які вважають за доцільне зосередити увагу на функціональних призначеннях того чи іншого елемента потенціалу чи його складової. Третій підхід – *результативний*, за якого розглядаються результати використання потенціалу в досягненні поставлених цілей, як наприклад, створення конкурентних переваг, відповідного рівня конкурентоспроможності чи стратегічної позиції на ринку.

Багато вчених, чії роботи були проаналізовані у статті, зазначають, що рівень використання експортно-імпортного потенціалу залежить від впливу факторів зовнішнього середовища, а саме: ринок збуту продукції та державна експортно-імпортна політика в даний період часу. У свою чергу, фактори ринку збуту продукції діляться на: економічні, політичні, географічні, культурне середовище, іноземна торговельна політика.

Отже, аналіз праць відомих фахівців з проблем потенціалу підприємства, його видів, структури та управління свідчить про відсутність однозначності визначення їх сутності, змісту складових і розробленого методичного забезпечення його управління.

Розгляд експортно-імпортного потенціалу на методологічному рівні передбачає виділення його структури, елементів, складових, властивостей, процесів, факторів впливу. Згідно з таким методологічним складом доцільно формулювати визначення базисних понять щодо змістовної суті експортно-імпортного потенціалу.

Потенціал підприємства – це сукупність реальних можливостей здійснювати ефективну життєдіяльність в навколишньому середовищі.

Потенціал підприємства утворюють різні потенціали: ресурсний, організаційний та управління, що є його складовими. Ресурсний потенціал є основним і має елементний склад – це ресурси підприємства: трудові, природні, грошові, інформаційні та засоби виробництва: основні та оборотні. Ресурсний потенціал складається з трудового, технічного, технологічного, фінансового та інформаційного.

Рівень потенціалу підприємства визначається кількістю та якістю його елементів та складових. Розрізняють процеси, що відбуваються з потенціалом: формування, використання і розвиток потенціалу, а, відповідно, є їх результати. Розрізняють стан потенціалу, що є статичним зрізом процесу, що відбувається з потенціалом. Потенціал підприємства має функціональне спрямування на види діяльності: виробничу, фінансову, інвестиційно-інноваційну, маркетингову, експортно-імпортну. Спря-

мування потенціалу на види діяльності підприємства – це його компетентності. Результати дії процесів, що відбуваються з потенціалом, залежать від впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Експортно-імпорتنний потенціал підприємства – це сукупність компетентностей підприємства здійснювати експортно-імпорتنну діяльність на ринках, реалізуючи свій загальний потенціал згідно з конкурентними стратегіями для формування та відтворення конкурентної позиції на ринках.

Рівень експортно-імпортного потенціалу підприємства – це величина, яка кількісно та якісно вимірює компетентності здійснювати експортно-імпорتنну діяльність. Результати використання експортно-імпортного потенціалу підприємства відображаються у значеннях показників ефективності експортно-імпорتنної діяльності підприємства. Результати використання експортно-імпортного потенціалу підприємства залежать від дії факторів, що впливають на експортно-імпорتنну діяльність підприємства.

Спираючись на базис понять щодо визначення змістовної суті експортно-імпортного потенціалу підприємства, запропонуємо його змістовну модель, яка представлена на *рис. 1*.

Отже, сформовані базис понять змістовної суті та змістова модель експортно-імпортного потенціалу дозволяють адекватно розуміти, формувати та аналізувати і оцінювати процеси управління ним, розробляти дієві управлінські заходи та рішення щодо підвищення ефективності його використання та розвитку. ■

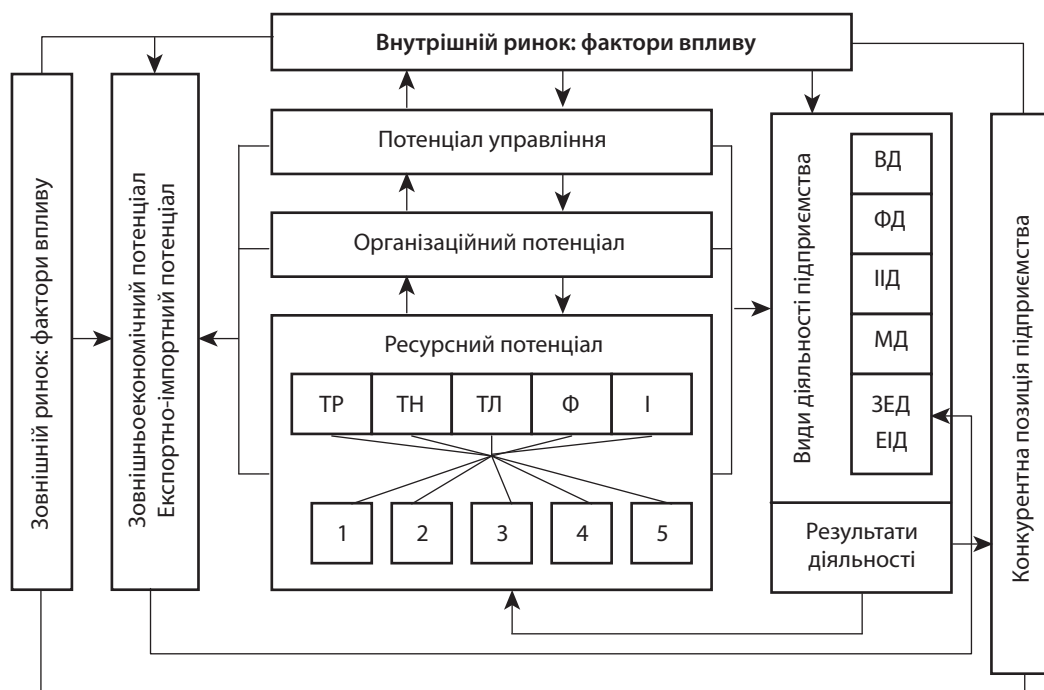

Рис. 1. Змістова модель експортно-імпортного потенціалу підприємства

Позначки: 1 – трудові ресурси, 2 – природні ресурси, 3 – грошові ресурси, 4 – інформаційні ресурси, 5 – засоби виробництва (основні та оборотні), ТР – трудовий потенціал, ТН – технічний потенціал, ТЛ – технологічний потенціал, Ф – фінансовий потенціал, І – інформаційний потенціал, ВД – виробнича діяльність, ФД – фінансова діяльність, ІД – інноваційно-інвестиційна діяльність, МД – маркетингова діяльність, ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність, ЕІД – експортно-імпортна діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

- Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров; редкол. : А. А. Гусев и др. – Изд. 4-е. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 1600 с.
- Лопатников Л. И. Экономика-математический словарь / Словарь современной экономической науки / Л. И. Лопатников. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М. : Изд. «АБФ», 1996. – 704 с.
- Анчишкин А. И. Прогнозирование роста экономики / А. И. Анчишкин. – М. : Экономика, 1996. – 98 с.
- Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
- Клейнер Г. Б. Стратегия предприятия / Г. Б. Клейнер. – М. : Издательство «Дело», 2008. – 568 с.
- Щук С. О. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку : монографія / С. О. Щук. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 278 с.
- Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
- Посилкіна О. В. Економіка підприємства : підруч. для студ. / О. В. Посилкіна, Р. В. Сагайдак, О. В. Козирєва, П. Д. Латін ; Нац. фармац. ун-т. – Х. : Золоті сторінки, 2006. – 488 с.
- Отенко И. П. Методологические основы управления потенциалом предприятия : научное издание / И. П. Отенко. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2004. – 216 с.
- Ресурсный потенциал экономического роста. – М. : Изд. Дом «Путь России», ЗАО «Изд. Дом «Экономическая литература», 2002. – 588 с.
- Піддубна Л. І. Експортний потенціал підприємства: сутність і системні імперативи формування і розвитку / Л. І. Піддубна, О. А. Шестакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 223–229.

12. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз // Міжнародна економічна політика. – 2008. – Вип. 1-2. – 271 с.

13. Волкодавова Е. В. Экспортный потенциал промышленных предприятий: теория, методология, практика : монографія / Е. В. Волкодавова ; Федер. агентство по образованию, Самар. гос. экон. ун-т. – Самара : Изд-во Самар. гос. экон. ун-та, 2007. – 159 с.

14. Бегма В. М. Деякі аспекти визначення експортного потенціалу українського оборонно-промислового комплексу / В. М. Бешма, Г. І. Мазуров // Проблеми науки. – 2001. – № 7. – С. 45–51.

15. Циганкова Т. М. Міжнародні організації : навч. посіб. / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 340 с.

16. Стеченко Д. М. Конкурентоспроможність підприємств у ринковому просторі / Д. М. Стеченко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – Вип. 1 ; [за загал. ред. д. е. н., проф. Шегди А. В.]. – К. : ТОВ «Кадри», 2002. – С. 134–140.

17. Скорнякова І. В. Експортний потенціал обробної промисловості України: управління процесом формування : монографія / І. В. Скорнякова. – К. : Наук. світ, 2006. – 175 с.

18. Дубков С. Формирование оценки экспортного потенциала промышленных предприятий / С. Дубков, С. Дадалко, Д. Фоменко // Вестник Белорусского национального технического университета. – 2012. – № 4. – С. 29–35.

19. Манин П. В. Управление развитием экспортного потенциала промышленного предприятия / П. В. Манин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : cyberleninka.ru/.../upravlenie-razvitiem-ekspor

Науковий керівник – Отенко В. І., доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і бізнесу, проректор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

REFERENCES

Anchishkin, A. I. *Prognozirovanie rosta ekonomiki* [Forecasting economic growth]. Moscow: Ekonomika, 1996.

Beshma, V. M., and Mazurov, H. I. "Deiaki aspekty vyznachenia eksportnoho potentsialu ukrainskoho oboronno-promyslovoho kompleksu" [Some aspects of determining the export potential of Ukrainian military-industrial complex]. *Problemy nauky*, no. 7 (2001): 45-51.

Dubkov, S., Dadalko, S., and Fomenko, D. "Formirovanie otsenki eksportnogo potentsiala promyshlennykh predpriiaty" [Formation of the assessment of the export potential of industrial enterprises]. *Vestnik Belorusskogo natsionalnogo tekhnicheskogo universiteta*, no. 4 (2012): 29-35.

Fedonin, O. S., Riepina, I. M., and Oleksiuk, O. I. *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [The potential of the company: development and evaluation]. Kyiv: KNEU, 2004.

Ishchuk, S. O. *Vyrobnychy potentsial promyslovykh pidpriemstv: problemy formuvannia i rozvytku* [Production potential of industrial enterprises: problems of formation and development]. Lviv: IRD NAN Ukrainy, 2006.

Kleyner, G. B. *Strategiia predpriatiia* [The strategy of the company]. Moscow: Delo, 2008.

Lopatnikov, L. I. *Ekonomiko-matematicheskii slovar : Slovar sovremennoy ekonomicheskoy nauki* [Economics and Mathematics Dictionary: Dictionary of modern economics]. Moscow: ABF, 1996.

Melnyk, T. "Eksportnyi potentsial Ukrainy: metodolohiia otsinky ta analiz" [The export potential of Ukraine: assessment methodology and analysis]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1-2 (2008).

Manin, P. V. "Upravlenie razvitiem eksportnogo potentsiala promyshlennogo predpriatiia" [Management of development of export potential of industrial enterprises]. cyberleninka.ru/.../upravlenie-razvitiem-ekspor

Otenko, I. P. *Metodologicheskie osnovy upravleniia potentsialom predpriatiia* [Methodological bases of management potential of the enterprise]. Kharkiv: Izd-vo KhNEU, 2004.

Piddubna, L. I., and Shestakova, O. A. "Eksportnyi potentsial pidpriemstva: sutnist i systemni imperatyvy formuvannia i rozvytku" [Export potential of the enterprise: the nature and system of formation and development imperatives]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 37 (2012): 223-229.

Posylkina, O. V. et al. *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics]. Kharkiv: Zoloti storinky, 2006.

Resursnyi potentsial ekonomicheskogo rosta [Resource growth potential]. Moscow: Put Rossii; Ekonomicheskaiia literatura, 2002.

Shershnyova, Z. Ie. *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management]. Kyiv: KNEU, 2004.

Stechenko, D. M. "Konkurentospromozhnist pidpriemstv u rynkovomu prostori" [The competitiveness of companies in the marketplace]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, no. 1 (2002): 134-140.

Skorniakova, I. V. *Eksportnyi potentsial obrobnoi promyslovosti Ukrainy: upravlinnia protsesom formuvannia* [Export potential manufacturing Ukraine: managing the process of formation]. Kyiv: Naukovyi svit, 2006.

Sovetskiy entsiklopedicheskii slovar [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaia entsiklopediia, 1987.

Tsyhankova, T. M., and Hordieieva, T. F. *Mizhnarodni orhanyzatsii* [International organizations]. Kyiv: KNEU, 2001.

Volkodavova, E. V. *Eksportnyi potentsial promyshlennykh predpriaty: teoriya, metodologiya, praktika* [The export potential of industrial enterprises: the theory, methodology, practice]. Samara: Izd-vo SHEU, 2007.